

8. Boyko, A.O. (2011), "Optimization of insurance organization portfolio using reinsurance operations", *Groshi, finansy ta credit*, no. 1, pp. 160-170.
9. Nikylyna, N.N. and Beresina, S.V. (2010), "Basis of insurance portfolio formation and analysis", *Strakhovye organizatsii buhgalterskiy uchet i nalogoblozhzhenye*, no. 2, available at: www.lawmix.ru (access October 17, 2014).
10. Official site of insurance organization «TAS» (2014), available at: www.taslife.com.ua (access January 30, 2015).
11. Belyalov, T.E. and Ermoshenko, E.M. (2010), "Methods and principles of strategic management of insurance organizations", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (111), pp. 191-200.
12. Nykolenko, N.N. (2009), "Financial strategy of insurance organization", *Upravlenie v strakhovoi kompanii*, no. 1, pp. 56-63.

УДК 334.021

ФОРМУВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА»

Остапенко В.М., викладач

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Україна, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а*

victoriaostapenko1988@gmail.com

У статті доведено необхідність поглиблення досліджень щодо формування та забезпечення ефективного використання фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства. Запропоновано науковий підхід проведення комплексного дослідження сутності визначення «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» та надання науково-обґрунтоване трактування цього поняття за допомогою морфологічного аналізу. Проведено морфологічний аналіз трактувань поняття «публічно-приватне партнерство», що дав змогу конкретизувати ключові слова явища ППП. Виділено організаційні та інституційні особливості ППП. Досліджено різні підходи до визначення поняття «фінансовий потенціал» з точки зору його формування та оцінювання. Проведено структурування фінансового потенціалу у горизонтальному і вертикальному розрізі. Враховуючи всі переваги та недоліки кожного з підходів та спираючись на результати морфологічного аналізу, під фінансовим потенціалом слід розуміти сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що надходять до суб'єктів економічних відносин і дають змогу вирішувати завдання економічного розвитку та можливості їх зростання в перспективі. Запропоновано науковий підхід до визначення поняття «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» за допомогою морфологічного аналізу, в результаті чого під фінансовим потенціалом публічно-приватного партнерства розуміється фінансово-економічна категорія, що виникає в процесі формування відносин між публічним та приватним секторами та характеризує здатність до об'єднання та залучення фінансових ресурсів обох партнерів, можливостей їх ефективного використання для реалізації суспільно значущих проектів, досягнення соціально-економічного ефекту. Таке трактування акцентує увагу на особливостях формування та реалізації ППП, а саме на взаємодії його учасників, що є основою процесу управління фінансовим потенціалом ППП.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, фінансовий потенціал, морфологічний аналіз, визначення поняття, ключові особливості, підходи, горизонтальна та вертикальна структура.

Остапенко В.М. ФОРМИРОВАНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «ФИНАНСОВЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПУБЛИЧНО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА» / *Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, Украина*

В статье доказана необходимость углубления исследования формирования и обеспечения эффективного использования финансового потенциала публично-частного партнерства. Предложен научный подход к проведению комплексного исследования сущности определения «финансовый потенциал государственно-частного партнерства» и предоставлена научно-обоснованная трактовка этого понятия с помощью морфологического анализа. Проведен морфологический анализ трактовок понятия «публично-частное партнерство», позволивший конкретизировать ключевые слова явления ПЧП. Выделены организационные и институциональные особенности ПЧП. Исследованы различные подходы к

определению понятия «финансовый потенциал» с точки зрения его формирования и оценки. Проведено структурирование финансового потенциала в горизонтальном и вертикальном разрезе. Учитывая все преимущества и недостатки каждого из подходов и опираясь на результаты морфологического анализа, под финансовым потенциалом следует понимать совокупность имеющихся и потенциальных финансовых ресурсов, поступающих к субъектам экономических отношений и позволяющих решать задачи экономического развития и возможности их роста в перспективе. Предложен научный подход к определению понятия «финансовый потенциал публично-частного партнерства» с помощью морфологического анализа, в результате чего под финансовым потенциалом публично-частного партнерства понимается финансово-экономическая категория, возникающая в процессе формирования отношений между публичным и частным секторами и характеризует способность к объединению и привлечению финансовых ресурсов обоих партнеров, возможностей их эффективного использования для реализации общественно значимых проектов, достижения социально-экономического эффекта. Такая трактовка акцентирует внимание на особенностях формирования и реализации ППП, а именно на взаимодействии его участников, является основой процесса управления финансовым потенциалом ППП.

Ключевые слова: публично-частное партнерство, финансовый потенциал, морфологический анализ, определение понятия, ключевые особенности, подходы, горизонтальная и вертикальная структура.

Ostapenko V. FORMATION DEFINITION «PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS` FINANCIAL POTENTIAL» / *Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine*

The necessity of deepening research on the formation and effective use of Public-Private Partnerships` financial potential is proved. A scientific approach is a comprehensive study of the essence definition "Public-Private Partnerships` financial potential" and providing scientific and reasonable interpretation of this concept by using morphological analysis is proposed. A morphological analysis of interpretations of the concept Public-Private Partnerships` financial potential" was held, which made it possible to specify keywords PPPs` phenomenon. Organizational and institutional features of PPPs are distinguished. Author proposed interpretation of the concept of public-private partnerships as a system of relations between the public and private sectors, in the term contractual basis, which brings together the resources of both partners, with proper allocation of risks, responsibilities and rewards (recoveries) for effective implementation of socially important projects, achieving social-economic effect. Different approaches to the definition of "financial capacity" in terms of its development and evaluation were researched. Analyses of existing approaches allow noting that all interpretation is somewhat one-sided and do not give a clear idea of its nature, indicating the need for its refinement. A structuring financial capacity in horizontal and vertical section was held. Given all the advantages and disadvantages of each approach and based on the results of morphological analysis, financial potential is the sum of current and potential financial resources received by the subjects of economic relations and enables you to meet the challenges of economic development and opportunities to increase. A scientific approach to the definition "Public-Private Partnerships` financial potential" through morphological analysis, resulting in PPPs` financial potential refers to financial and economic category that occurs in the formation of relationships between the public and private sectors and describes the ability to association and attracting financial resources of both partners, opportunities to use them effectively to implement socially important projects achieve social and economic impact. This interpretation focuses on the features of the formation and implementation of PPP, namely the interaction of its members, which underpins the operation of the financial potential of PPP.

Key words: public-private partnership, financial capacity, morphological analysis, definition, key features, approaches, horizontal and vertical structure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Побудова ефективної системи взаємовідносин між державою та приватним сектором дозволить залучати додаткові фінансові ресурси в масштабні державні програми, знизити витрати бюджету, стимулювати ділову активність підприємств та більш ефективно використовувати бюджетні кошти. Зазначене обумовлює потребу концентрування зусиль на аналізі тенденцій реалізації фінансової політики та обґрунтуванні впровадження взаємодії державного та приватного секторів, що сприятиме оптимізації її компонентів та підвищенню ефективності її реалізації.

Світовий досвід довів, що публічно-приватне партнерство (ППП) є суспільно й економічно ефективною формою співпраці держави та бізнесу, адже воно поєднує переваги держави та приватного сектора. Протягом кількох десятиріч ППП з окремих нечисленних прикладів перетворилося на потужний інструмент посилення економічної конкурентоспроможності, розвитку послуг та інфраструктури.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Незважаючи на законодавче підґрунтя та існування окремих форм співпраці держави і приватного сектора, заснованих на принципах ППП, українська економіка знаходиться тільки на початку складного процесу використання публічно-приватного партнерства в масштабних суспільних програмах. Складність процесу становлення ППП як інструменту реалізації фінансової політики пов'язано із відсутністю теоретичних та практичних засад публічно-приватного партнерства. У той же час успішна реалізація публічно-приватного партнерства, в першу чергу, залежить від можливостей формування та ефективності використання фінансових ресурсів, що уособлено у фінансовому потенціалі ППП [1, с. 232-233].

Питанню фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства і його використання для забезпечення соціально-економічного розвитку України з боку дослідників приділяється досить мало уваги. До теперішнього часу не тільки не вироблено загальновизнаних методичних підходів до оцінки фінансового потенціалу ППП, а й до визначення його економічної сутності.

Цей аспект проблем набуває особливої актуальності для вітчизняної економіки, оскільки на основі даних щодо фінансового потенціалу можна отримати повну інформацію щодо сукупності фінансових ресурсів для ППП і наявних, і перспективних. Використовуючи дані щодо наявного фінансового потенціалу, з'являється можливість визначити оптимальний варіант розвитку фінансових відносин в рамках ППП та реалізувати певні завдання фінансової політики держави. Знання рівня, якості, динаміки фінансового потенціалу дозволяє виявити внутрішні резерви, ширше використовувати фінансові стимули та забезпечити більш тісний зв'язок між плановими показниками розвитку території та реальними можливостями щодо їх виконання. Він формує важливу інформацію для побудови нових фінансових відносин держава – суб'єкти господарювання – фінансові організації та вирішення проблемних питань, пов'язаних з реалізацією великих суспільно-важливих завдань.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Враховуючи викладене, виникає необхідність поглиблення досліджень щодо формування та забезпечення ефективного використання фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства. Тому нами пропонується, насамперед, провести комплексне дослідження сутності визначення «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» та надати науково-обґрунтоване трактування цього поняття.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У світі сьогодні існує багато трактувань поняття ППП: від визначень Організації Об'єднаних Націй та Всесвітнього банку до науково-теоретичних визначень його окремими науковцями. Серед економістів й досі немає єдиної точки зору з приводу цього питання. В українській практиці сьогодні під одним поняттям «публічно-приватне партнерство» доволі часто розуміють зовсім різні явища, механізми, організаційні форми. Проте загально визнаного трактування поняття зараз не існує, як не існує і системного розуміння явища на державному рівні. Тому автором запропоновано процедуру визначення поняття «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» з використанням морфологічного аналізу, структурно-логічну схему якого представлено на рис. 1.

Проведений морфологічний аналіз розглянутих трактувань поняття «публічно-приватне партнерство» дав змогу конкретизувати ключові слова явища ППП. Так, у визначенні поняття «публічно-приватне партнерство» використовуються такі ключові слова: система, можливість, форма, сукупність, проект. У межах ключового слова ми визначили морфологічну класифікацію сутності поняття ППП за такими словосполученнями: система взаємовідносин або система співробітництва; форма організації, форма альянсу, форма

взаємодії або форма співпраці; проект угоди; можливість залучити або можливість передачі; сукупність принципів, інститутів, інструментів. Це дає можливість конкретизувати визначення в межах особливостей ППП та його призначення [1, с. 233-234].

Рис. 1. Процедура визначення поняття «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» з використанням морфологічного аналізу

У процесі дослідження було виділено організаційні та інституційні особливості ППП. Організація визначається як група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети або цілей [2, с. 546]. Таке трактування дає змогу розглядати проблематику організацій комплексно – від дослідження причин виникнення і організаційного оформлення до побудови ефективних організацій (вибору оптимальних організаційних форм і структур, проведення організаційних змін тощо). Поняття інституціоналізму включає в себе два аспекти: «інституції» – норми, звичаї поведінки в суспільстві, і «інститути» – закріплення норм і звичаїв у вигляді законів, організацій, установ [2, с. 328]. Виділення цієї групи особливостей ППП пов'язане з тим, що співпраця насправді виступає як сукупність інститутів, які мають певну внутрішню структуру.

Вибір компонентів дефініції необхідно робити, виходячи із природної сутності, яка покладена в основу терміна. Згідно з тлумачними словниками [2, с. 793], партнерство – це добровільна співпраця, система взаємовідносин або форма співробітництва. При побудові визначення можна використовувати будь-який із зазначених варіантів, адже вони є синонімами і повною мірою відображають сутність процесу. Наявність акценту на присутність в партнерстві щонайменше двох сторін (публічної структури та приватного сектора) є обов'язковою, що обумовлено самим терміном. Також при побудові визначення необхідно звернути увагу на ключові характеристики поняття, а саме: соціальна спрямованість проекту, просторово-часові рамки угоди, офіційне закріплення правових відносин, а також права та обов'язки сторін, що відособить поняття ППП від іншої економічної категорії.

Проведене дослідження виділених критеріїв побудови визначення дозволило запропонувати авторське трактування цього поняття: Публічно-приватне партнерство – це система взаємовідносин між публічним та приватним секторами, на строковій договірній основі, яка об'єднує ресурси обох партнерів з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) з метою ефективної реалізації суспільно значущих проектів, досягнення соціально-економічного ефекту.

Наступним етапом структурно-логічної схеми є визначення сутності поняття «фінансовий потенціал». Дослідження підходів до поняття «потенціал» доводить, що незважаючи на певні смислові відмінності у визначеннях різних авторів, потенціал варто сприймати як наявні

засоби, запаси, джерела, здатні бути мобілізованими, приведеними в дію, використаними для досягнення визначених цілей, здійснення плану; вирішення певних завдань; можливості окремої особи, суспільства, держави у визначеній сфері. Потенціал є базовим елементом, що поєднує в собі мету, рушійну силу і джерела розвитку.

Отже, за функціональною сферою розрізняють ресурсний, виробничий та фінансових потенціали, що відображають відповідний етап взаємодії ресурсів. У свою чергу, із розвитком слід ототожнювати поняття фінансовий потенціал, оскільки всі інші потенціали являють собою сукупність можливостей по використанню сконцентрованих ресурсів, що вказує на наявність у них статичного характеру. Для приведення цих ресурсів у динамічний стан необхідна рушійна сила – фінансовий потенціал. Фінансовий потенціал є динамічним поняттям, основним чинником його дестабілізації є зовнішнє середовище функціонування, тому рівень фінансового потенціалу залежить не лише від наявності ресурсів, але від умов доступу до них [3, с. 79].

Існують різні підходи до визначення поняття «фінансовий потенціал» з точки зору його формування та оцінювання. Аналізуючи існуючі підходи до визначення фінансового потенціалу, можна відзначити, що всі трактування є дещо однобічними і не дають чіткого уявлення про його сутність, що свідчить про необхідність його уточнення (табл. 1).

Таблиця 1 – Підходи до формування поняття «фінансовий потенціал»

Підхід	Трактування та зміст підходу	Зауваження та недоліки
<i>З позиції формування фінансового потенціалу</i>		
Ресурсний підхід	Підхід ґрунтується на методах кількісної інтерпретації отриманих фінансових результатів і залученні прихованих можливостей, тобто наявних резервів в умовах практичної діяльності	Підхід базується на відомій оцінці «від досягнутого рівня», методах екстраполяції та виявленні тенденцій по ретроспективних даних, що не завжди відповідає об'єктивній ситуації та має ефект запізнення
Результативний підхід	У рамках цього підходу визначення та вимірювання фінансового потенціалу полягає у виявленні потенційної результативності використання кожного окремо взятого ресурсу, необхідності порівняння ресурсів між собою, приведення їх до інтегрального вигляду, встановлення раціональної комбінації ресурсів для отримання максимально можливого ефекту задоволення потреб	Застосування підходу на основі потенційних параметрів результативності використання ресурсів, нашоується на ряд об'єктивних труднощів, що пов'язано, в першу чергу, з недосконалістю методичного апарату оцінки результативності та практичним застосуванням системи єдиних критеріїв результативності
<i>З позиції структурної складової фінансового потенціалу</i>		
Ресурсний підхід	Згідно з підходом фінансовий потенціал визначають як набір запасів, засобів, ресурсів	Таке тлумачення значно обмежує характеристику сутнісного прояву цієї економічної категорії, оскільки лише наявність певної кількості ресурсів не може гарантувати оптимального результату від їхнього використання
Інституційний підхід	Фінансовий потенціал розглядають як відносини, що виникають з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за наявності певних умов	Підхід не дозволяє повною мірою розкрити його суть, адже відносини виникають у процесі реалізації фінансового потенціалу, а саме в процесі взаємодії всіх елементів фінансового потенціалу, а не формують його основу
Оціночний підхід	Фінансовий потенціал визначається як характеристика фінансової незалежності суб'єкта економічних відносин, його фінансової стійкості й кредитоспроможності	Розгляд фінансового потенціалу здійснено з точки зору отриманого результату, а не джерел його формування, що не дозволяє повною мірою відобразити його на перспективу

Враховуючи всі переваги та недоліки кожного з підходів та спираючись на результати морфологічного аналізу (рис. 2), під фінансовим потенціалом слід розуміти сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що надходять до суб'єктів економічних відносин і дають змогу вирішувати завдання економічного розвитку та можливості їх зростання в перспективі.

Рис. 2. Формування визначення поняття «Фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства»

Структуру фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства варто розглядати у горизонтальному і вертикальному розрізі. Вертикальна структура передбачає виокремлення таких складових фінансового потенціалу, як потенціал усієї економіки (макрорівень); потенціал регіону, галузей економіки (мезорівень); потенціал окремих підприємств, домогосподарств (макрорівень). Горизонтальна структура фінансового потенціалу повинна включати такі елементи, як державні фінансові ресурси; фінансові ресурси суб'єктів господарювання; фінансові ресурси домогосподарств; ресурси суб'єктів фінансово-кредитної інфраструктури; іноземні фінансові ресурси. Тобто фінансовий потенціал ґрунтується на існуванні відповідних рівнів економічної (на цій основі побудована вертикальна структура) та конкретних ланок фінансової системи (горизонтальна структура відповідно).

Розглянемо стисло горизонтальну структуру фінансового потенціалу. Державні фінансові ресурси традиційно включають: зведений бюджет, цільові фонди, фонди державних підприємств, установ, організацій, державний кредит та державне страхування. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання поділяються на власні, позичені та залучені кошти підприємств, установ, організацій. Ресурси населення, визначально, пов'язані із доходами та накопиченими ними заощадженнями, іншими отриманими коштами. Потенціал фінансово-кредитних установ полягає переважно в обсягах статутного капіталу, а також позичених та залучених коштах.

Вивчення вертикальної структури фінансового потенціалу дало змогу з'ясувати ключові фактори впливу на його формування на різних рівнях. На макроекономічному до них треба віднести такі: економіку та активність фінансової діяльності ключових її суб'єктів; динаміку основних макроекономічних показників, зокрема ВВП, національного доходу та інших; чіткість і прозорість законодавчої бази та правових норм, що регулюють фінансові процеси; цільове застосування державою механізмів впливу з використанням інструментів фінансової політики; стратегію держави під час участі в перерозподілі фінансових ресурсів через бюджетні та інші механізми; ділову активність господарюючих суб'єктів та домогосподарств; сформованість та ефективність діяльності суб'єктів фінансово-кредитної інфраструктури; інтегрованість у світову фінансову систему; наявність політичної волі та суспільної зацікавленості в сталому економічному розвитку країни; чинник «фінансової культури», від якого залежить розуміння громадянами фінансових процесів та правильність прийняття ними фінансових рішень, зокрема, у разі дії кризових явищ в економічному житті.

ВИСНОВКИ

Отже, запропоновано науковий підхід до визначення поняття «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» за допомогою морфологічного аналізу, в результаті чого під фінансовим потенціалом публічно-приватного партнерства розуміється сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що виникають в системі взаємовідносин між публічним та приватним секторами, яка об'єднує ресурси обох партнерів з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) з метою ефективної реалізації суспільно значущих проєктів, досягнення соціально-економічного ефекту. Таке трактування акцентує увагу на особливостях формування та реалізації ППП, а саме на взаємодії його учасників, що є основою процесу управління фінансовим потенціалом ППП. Дослідження формування та використання фінансового потенціалу ППП дозволить поєднати і оптимізувати різних джерел та форм фінансування, визначити найбільш впливових учасників фінансування, проаналізувати їх стан, відокремити можливості та перспективи участі приватного сектора в процесі фінансового забезпечення держави. Аналіз сутності, структури та ключових ознак фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства дасть змогу спрямувати особливості такого партнерства на досягнення максимального результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остапенко В. М. Сутність та роль публічно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку / В. М. Остапенко // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. — 2013. — Вип. 10. — С. 88—95.
2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. — [3-е изд., стереотип.]. — М. : АЗЪ, 1996. — 928 с.
3. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території : монографія / В. Г. Боронос. — Суми : Сумський держ. ун-т, 2011. — 310 с.
4. Демчишак Н. Б. Концептуалізація фінансового потенціалу в економіці держави / Н. Б. Демчишак, І. Ю. Горобець // Науковий вісник НЛТУ України. — 2013. — Вип. 23.10. — С. 195—204.

REFERENCES

1. Ostapenko, V.M. (2013), "The essence and role of public-private partnerships in social and economic development", *Naukovi zapysky Lvivskogo universytetu biznesu ta prava*, vol. 10, pp. 88-95.
2. Ozhegov, S.I. and Shvedova, N.Yu. (1996), *Tolkovyy slovar russkogo jazika: 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazhenij* [Dictionary of Russian language: 80000 words and idiomatic expressions], AZ, Moscow, Russia.
3. Boronos, V.G. (2011), *Metodologichni zasady upravlinnja finansovym potencialom terytorii*, [Methodological principles for the financial potential of the territory], Sumskiy derzhavnyj universytet, Sumy, Ukraine.
4. Demchyshak, N.B. (2013), "Conceptualization of financial capacity in the economy", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 23.10, pp. 195-204.